

DESHERETATS

Save the Children

ANNEX

CATALUNYA

Desigualtat infantil, igualtat d'oportunitats
i polítiques públiques

"Un nen pobre és aquell que no pot somiar."

Nena, 9 anys. Vallecas, Madrid.

Coordinació:

Ana Sastre
Almudena Escorial

Autora:

Aina Masgoret

Foto portada:

Mingo Venero

Gràfics i il·lustracions:

Germán Gullón (VALBHY)

Art i maquetació:

Óscar Naranjo Galván

Febrer 2017

Edita:

Save the Children España

INTRODUCCIÓ

Durant els anys recents, i especialment arran de la crisi econòmica global de 2008, el debat sobre les implicacions de la creixent desigualtat socioeconòmica al món ha cobrat més força. Aquest debat s'ha vist reforçat per la confirmació que la desigualtat no només és indesitjable des d'una perspectiva ètica o moral, sinó també socioeconòmica. Els països en què la desigualtat ha augmentat també registren una major desacceleració econòmica i més inestabilitat social¹. La desigualtat en la infància és especialment perjudicial no només per les seves conseqüències, sinó també perquè les nenes i els nens, en general, no tenen la capacitat de modificar les seves circumstàncies i sovint estan subjectes a les decisions i les eleccions del seu entorn familiar. A més, a una societat més desigual la igualtat d'oportunitats és menor, de manera que la posició que els infants hi ocuparan dependrà sobretot del lloc que hi van ocupar els seus pares i mares: no només hi ha més pobresa, sinó que aquesta s'hereta en major manera. Una societat que pensa i treballa amb la mirada envers el futur, que es vulgui autodefinir com a justa, no pot ignorar les necessitats dels seus infants.

Aquest document, annex de l'informe '**Desheretats**. Explora la desigualtat que afecta la infància a Catalunya i s'endinsa en tres dimensions concretes: la protecció social, l'habitatge i l'educació. Més informació a: savethechildrend.es/desigualdad

Aquest annex ha estat elaborat per Aina Masgoret prenent com a base una exploració prèvia de dades i polítiques duta a terme per l'empresa Ksnet.

1 UNICEF (2012 B): Child Poverty and Inequality, New Perspectives. UNICEF.

LA DESIGUALTAT INFANTIL A CATALUNYA

L'augment de la desigualtat a Catalunya és deguda al fet que la població empobrida ha vist com els seus ingressos es reduïen de manera desproporcionada en relació amb la resta de la població. Mentre que de 2008 a 2015 la renda del primer quintil² d'ingressos va descendir en un 31%, la de la resta dels quintils es va reduir en un 7%. Tant la pobresa com la desigualtat han augmentat especialment entre els infants.

Tot i que abans de la crisi la infància a Catalunya gaudia de nivells de benestar més alts que a la resta de l'Estat Espanyol, els darrers anys aquesta situació s'ha revertit.³ El risc de pobresa en la infància a Catalunya és avui particularment elevat: el 29,4% de les persones menors de 18 anys es trobaven en risc de pobresa l'any 2015, segons les dades d'IDESCAT.⁴ Això implica que prop de mig milió d'infants (o un de cada tres) viuen per sota del llindar de la pobresa a Catalunya.

Analitzada més de prop, aquesta realitat ens mostra dades preocupants que posen en relleu que els infants pobres a Catalunya són cada vegada més pobres. D'una banda, **la infància catalana que viu en una situació de privació material severa⁵ ha augmentat en quatre punts**, i ha passat d'un 7,7% el 2013 a un 11,7% el 2015.⁶ Al seu torn, **les nenes i els nens en situació de pobresa severa** (que viuen amb una

La infància en situació de pobresa severa a Catalunya ha augmentat un 23% entre 2013 i 2015.

2 "El quintil d'ingressos es calcula ordenant la població (d'una regió, país o societat) de l'individu més pobre fins al més ric. Un cop fet, es divideix la població total en 5 parts amb igual nombre d'individus, obtenint així 5 quintils ordenats per ingressos on el primer quintil (o Q1, I quintil) representa la porció de la població més pobre, el segon quintil (Q2, II quintil) el següent nivell d'ingressos i així successivament fins arribar al cinquè quintil (Q5, V quintil) que representa la part de població més rica.

3 Síndic de Greuges de Catalunya (2013), Informe sobre la pobresa infantil a Catalunya. Disponible a: [http://www.sindic.cat/site/unitFiles/3346/Informe%20pobresa%20infantil%20\(versi%C3%B3n%20parlamento\)%20castellano.pdf](http://www.sindic.cat/site/unitFiles/3346/Informe%20pobresa%20infantil%20(versi%C3%B3n%20parlamento)%20castellano.pdf)

4 Font: IDESCAT)

5 La població amb privació material severa inclou aquelles persones que tenen unes condicions de vida molt restringides per l'escassetat de recursos que no es poden permetre, com a mínim, quatre dels nou ítems següents: (1) pagar les factures de lloguer, hipoteca o serveis públics; (2) mantenir la llar adequadament calenta; (3) assumir despeses inesperades; (4) menjar carn o proteïnes de manera regular; (5) anar de vacances; (6) disposar de cotxe; (7) disposar de rentadora; (8) disposar d'aparell de televisió en color; (9) disposar de telèfon.

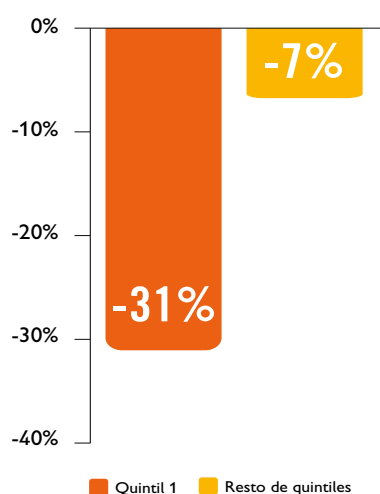
6 Font: IDESCAT.

renda inferior al 40% de la renda mediana a Catalunya)⁷ han incrementat en un 23% entre els anys 2013 i 2015.⁸

PERÒ, COM HEM ARRIBAT FINS A AQUÍ?

Des de 2008, la renda de les famílies ha caigut en picat i, especialment, la de les famílies amb filles i fills a càrrec. No obstant això, aquesta disminució dels recursos disponibles a les llars no ha estat proporcional ni al conjunt de l'Estat ni a Catalunya: tal com veiem al gràfic següent, els infants del quintil d'ingressos més baix (Quintil 1) han vist com han caigut desproporcionadament els seus recursos.

Caiguda en renda disponible equivalent, per quintils (2008 - 2015)

Font: Elaboració pròpia segons l'Enquesta de condicions de vida. INE.

El resultat d'una caiguda superior de la renda dels més pobres ha estat un augment de la desigualtat mesurada a través de l'índex de GINI⁹. El 2008, el GINI per a menors de 18 anys a Catalunya era de 32 punts, mentre que el 2015 es va incrementar fins que va arribar als 36 punts. En comparació amb la població general, es confirma que la desigualtat afecta de manera més accentuada la infància, amb una diferència de fins a quatre punts el 2015, tal com queda reflectit al gràfic.

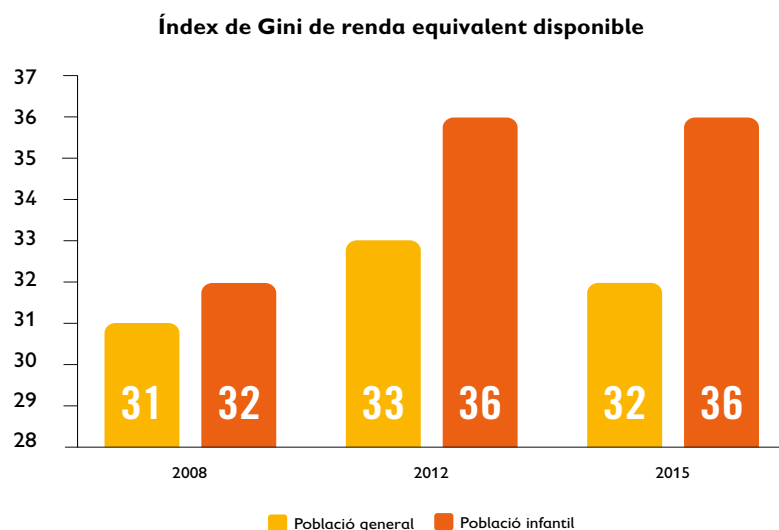
7 Tenint en compte que per a l'any 2015 la renda mitjana global total no desagregada per sexe ni edat a Catalunya era de 16.112,10 €, això implica que els infants en pobresa severa vivien amb menys de 6.444,84 € a l'any (Font: IDESCAT).

8 Font: IDESCAT.

Nombre d'infants menors de 18 anys en situació de pobresa severa a Catalunya

Any	Nombre
2013	212.431
2014	262.829
2015	261.970

9 L'índex de GINI mesura fins a quin punt la distribució dels ingressos entre individus o llars dins d'una economia s'allunya d'una distribució igualitària. Un índex de GINI de 0 representa la igualtat perfecta, mentre que un índex de 100 representa el màxim de desigualtat. Si és expressat en forma de coeficient i no com a índex, pren valors entre 0 i 1. En aquesta publicació, l'índex de GINI s'expressa sempre com a índex.

Font: Elaboració pròpia segons l'Enquesta de condicions de vida. INE.

La incidència de l'atur de llarga durada (12 o més mesos) a Catalunya és més gran entre els sustentadors principals de llars amb menors d'edat : l'11,6% davant el 4,8% en llars sense infants al seu càrrec.¹⁰

La recuperació no és igual per als uns i per als altres, els ingressos de la renda mediana suposaven 2,5 vegades els del 10% més pobre de la població el 2008; el 2015 suposaven 3,5 vegades. La raó que hi ha darrere d'aquesta desigualtat econòmica és l'estructura del mercat laboral, on l'alta desocupació ha pressionat els salaris a la baixa i, especialment, els salaris del primer quintil de renda. D'altra banda, la dualitat del mercat laboral fa que les persones treballadores amb contractes temporals, ja per si mateixos precaritzats, tinguin més probabilitats de ser acomiadades en temps de constricció econòmica. La desocupació ha afectat més les famílies amb filles i fills.

¹⁰ Datos 2013. Fuente: EINSFOESSA 2013.

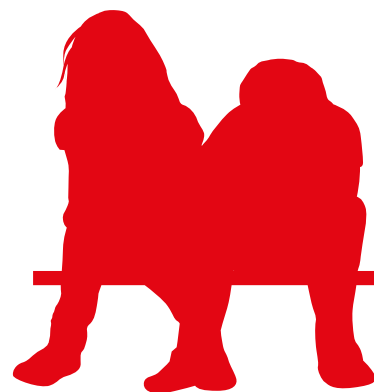
REDUEIX LA PROTECCIÓ SOCIAL LA DESIGUALTAT INFANTIL A CATALUNYA?

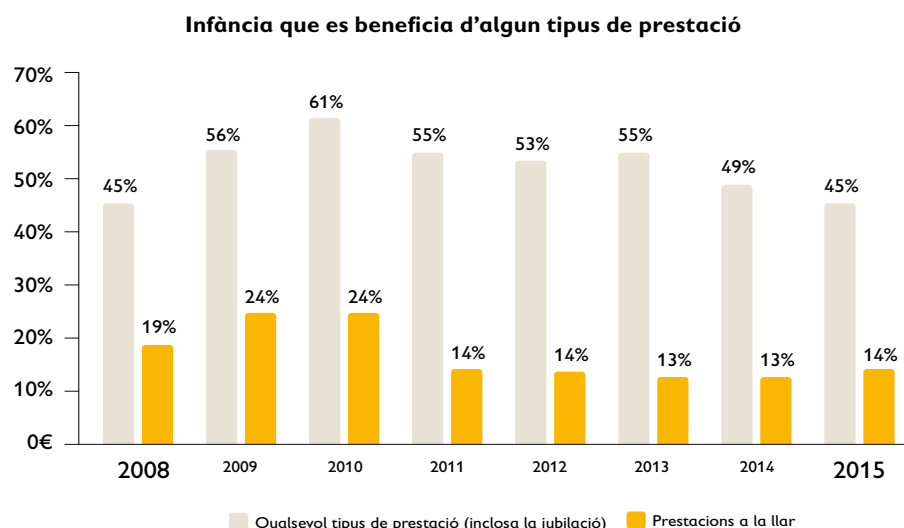
La desigualtat a Catalunya gairebé no es veu afectada per les transferències socials, especialment si analitzem les prestacions a la llar, aquelles que s'haurien de dissenyar per protegir els infants i que arriben en molt menys grau a les famílies. Només un 14% de la infància catalana rep alguna prestació a la llar.

A Catalunya, i segons l'Enquesta de condicions de vida de l'Institut Nacional d'Estadística, prop del 45% dels infants són beneficiaris d'algun tipus de prestació; no obstant això, fonamentalment es beneficien conjunturalment de prestacions individuals –com ara la de desocupació o la de jubilació– de les quals és receptor algun familiar (31%), i no de transferències a la llar que estiguin adreçades a protegir-los concretament a ells (14%).

En aquesta línia, cal destacar que les ajudes a la llar, pensades per protegir la família en conjunt –i que inclouen les ajudes a la família, a l'habitatge i l'assistència social–, són mínimes. Al gràfic que es recull a continuació s'observa que un 45% dels infants catalans accedeix a algun tipus de prestació. Tanmateix, només una tercera part del total de prestacions són a la llar.

Aquest percentatge va augmentar durant els anys de més duresa de la crisi, i s'ha reduït els darrers anys tornant als nivells de 2008, si bé els indicadors de pobresa infantil no s'han restablert i s'agregen en les seves dimensions més extremes (pobresa severa i privació material severa).

Font: Elaboració pròpia segons l'Enquesta de condicions de vida. INE.

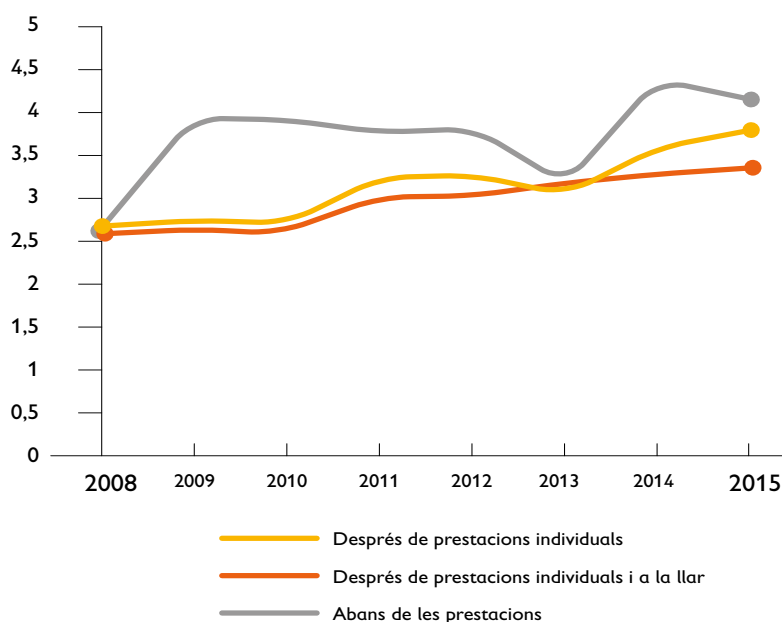
La capacitat de les prestacions socials per reduir la desigualtat de la infància a Catalunya mostra signes preocupants d'ineficàcia. D'una banda, atès el gran augment de les desigualtats durant els anys de crisi, la reducció de poc més de tres punts el 2015 és clarament insuficient. D'altra banda, són les transferències individuals les que més han incidit en aquesta limitada reducció de l'índex de GINI. Les transferències a la llar impacten en la desigualtat de manera marginal.

	Gini Infància abans de transferències	Gini Després de transferències individuals	Gini Després de transferències a la llar
2008	32,6	32,3 (-0,3)	31,8 (-0,5)
2011	39	34,9 (-4,1)	34 (-0,9)
2015	39,3	36,6 (-2,7)	36,1 (-0,5)

Font: Elaboració pròpia segons l'Enquesta de condicions de vida. INE.

Per valorar en quin grau tots dos tipus de transferències (individuals i a la llar) contribueixen a reduir les diferències entre les rendes mitjanes amb aquelles més pobres, al gràfic següent analitzem la ràtio de desigualtat entre les rendes del 10% de població més pobre respecte a la mediana a Catalunya abans i després de les transferències.

Quantes vegades menys diners té el 10% més pobre de la infància respecte a la mediana

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de condicions de vida. INE.

D'una banda, el gràfic mostra que ja des de l'any 2008 hi havia una ràtio elevada de desigualtat. En altres paraules: la infància situada en la renda mediana accedia a 2,5 vegades més renda que la del 10% més pobre. Amb l'arribada de la crisi el 2009, s'observa un increment molt significatiu d'aquesta desigualtat, de manera que el 2015 la infància de renda mediana gaudia, abans de les transferències, de 4,2 vegades més ingressos que la més empobrida. Si bé observem que les dues prestacions tenen impacte en la reducció de les diferències entre la franja de població amb nivell de renda mediana i la més pobre, les diferències no són tan significatives com la situació requereix. Especialment les transferències a la llar: només la redueixen en 0,2 punts, passant de 3,7 a 3,5.

De manera complementària podem completar l'anàlisi avaluant el grau en què les prestacions incideixen en la reducció de les xifres de pobresa, tant per a la pobresa relativa com per a la pobresa severa.

En aquest sentit, observem que les prestacions individuals a persones adultes redueixen circumstancialment la pobresa de manera significativa, mentre que aquelles adreçades, en teoria, a protegir les llars i els infants gairebé no tenen impacte. Per això és important millorar la protecció social actual a la infància i la família, especialment millorant la cobertura i la generositat de la prestació per fill a càrrec.

La infància de renda mediana disposa de 3,5 vegades més ingressos que els nens i nenes del 10% més pobre de la població.

Evolució de la pobresa infantil relativa

	Pobresa abans de transferències	Pobresa després de transferències individuals	Pobresa després de transferències individuals i a la llar
2008	22,4%	18,4%	17,6%
2012	32,3%	23,6%	23,4%
2015	31,4%	23,9%	23,2%

Evolució de la pobresa infantil severa

	Pobresa abans de transferències	Pobresa després de transferències individuals	Pobresa després de transferències individuals i a la llar
2008	12,3%	10,2%	10%
2012	18,2%	14,1%	13,1%
2015	20,5%	15,4%	14,9%

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de condicions de vida. INE.

La manca d'eficència de les prestacions socials és un problema estructural que afecta el conjunt de l'Estat Espanyol, ja que les diferències entre territoris són poc significatives. Tanmateix, existeixen altres models, com ara l'irlandès, que aconsegueixen reduir la pobresa infantil i la desigualtat social d'una manera més eficient. Irlanda ha disminuït en 27,3 punts percentuals el risc de pobresa infantil, mentre que Espanya ho ha fet només en 8,8 punts, essent el segon país per la cua (únicament per davant de Grècia, segons dades d'Eurostat recollides en l'informe de Save the Children « Pobresa Infantil i exclusió social a Europa »)¹¹.

LA INVERSIÓ EN INFÀNCIA A CATALUNYA

Malgrat els indicadors que evidencien que a Catalunya els infants més pobres estan veient la seva situació cada cop més agreujada, la inversió en infància ha experimentat un retrocés durant els anys de la crisi. Així doncs, entre 2007 i 2013, la inversió total en infància a Catalunya es va reduir en un 15%, mentre que la inversió per infant va disminuir en un 22%, esdevenint la quarta comunitat autònoma amb un percentatge més alt de reducció pressupostària en aquest concepte, només per darrere de La Rioja, la Regió de Múrcia i Castella-la Manxa.¹²

Aquestes dades són coherents amb la despesa relativa a prestacions de protecció social en família i fills reflectida com a percentatge del PIB a

¹¹ Save the Children (2016), Pobresa infantil y exclusión social en Europa, disponible en <https://www.savethechildren.es/publicaciones/pobreza-infantil-y-exclusion-social-en-europa>

¹² Font: UNICEF "La infància en els pressupostos" (2015).

Catalunya i evidencien una reducció de 0,2 punts entre 2009 i 2013, en ple apogeu de la crisi.¹³

Partint de la legislació de protecció social vigent (Llei 12/2007, d'11 d'octubre, de serveis socials), el mapa de serveis socials de Catalunya sistematitza totes les prestacions socials i les ajudes d'aplicació al territori gestionades per les diferents administracions. Pel que fa al nivell autonòmic i al tema que tractem, cal destacar-ne les següents:¹⁴

- Complement de pensions no contributives, com a prestació de dret subjectiu.
- Prestació per a menors d'edat en situació de risc atesos en la seva pròpia família amb expedient obert amb la institució de protecció de la infància.
- Ajuda per naixement, adopció, tutela o acollida: subjecta a crèdits pressupostaris disponibles i sotmesa al nivell d'ingressos de la unitat familiar (650 € o 750 € per a famílies nombroses o monoparentals).
- Fons de garantia de pensions i prestacions per compensar situacions de precarietat derivades de l'impagament de pensions alimentàries o compensatòries ordenades judicialment.
- Menjador escolar. Ajudes subjectes a crèdit pressupostari, gestionades pels consells comarcals partint de criteris relacionades amb la renda familiar disponible.
- Bonificacions i exempcions del preu públic de guarderies públiques (bonificació del 50% per a famílies monoparentals i nombroses de categoria general, exempció del preu públic per a famílies nombroses de categoria especial i persones amb una discapacitat del 33%).
- Renda mínima d'inserció: prestació subjecta a crèdits pressupostaris disponibles, amb requisits d'accés que generen inequitat, com ara l'acreditació de residència continuada a Catalunya durant dos anys, disposar de permís de residència legal i haver constituït llar independent com a mínim durant un any abans de la sol·licitud. De manera complementària, en els criteris objectius per aplicar barems a les sol·licituds rebudes, els indicadors relacionats amb la situació personal i familiar (unitats familiars amb infants, discapacitat) tenen un pes relatiu molt poc significatiu a l'hora de prioritzar les demandes de RMI d'aquelles llars amb infants.

13 Font: IDESCAT (dades disponibles fins a 2013)

14 Font: Mapa de serveis socials de Catalunya http://treballiaferssocials.gencat.cat/ca/ambits_tematicos/serveis_socials/mapa-de-prestacions-socials-de-catalunya/

- Prestacions per al pagament del lloguer. Subjectes a crèdits pressupostaris disponibles, exigeixen com a requisit acreditar la residència legal a Catalunya durant cinc anys.
- Prestació econòmica d'urgència especial per al pagament del lloguer, quotes d'amortització hipotecària o persones en situació d'exclusió i/o emergència habitacional i per a persones en situació d'atur de llarga durada: subjecta a crèdits pressupostaris disponibles, però amb criteris que generen inequitat (acreditar residència legal a Catalunya durant cinc anys i ingressos mínims per pagar el lloguer).

Adicionalment, els darrers anys s'han anat desenvolupant iniciatives legislatives i polítiques en l'àmbit de la protecció social orientades a incidir tant directament com indirectament sobre les causes i els efectes de la desigualtat en la infància. El Pla d'acció per a la lluita contra la pobresa i per a la inclusió a Catalunya 2015-2016 impulsat des del Govern de la Generalitat va articular en cinc eixos, amb un eix prioritari orientat a la infància i l'adolescència, un total de 165 mesures encaminades a eradicar la pobresa en la seva doble dimensió conjuntural i estructural. El març de 2016, va tenir lloc un ple monogràfic al Parlament de Catalunya per tractar la situació d'emergència social de la societat catalana, a través del qual es va adoptar una resolució amb 275 mesures concretes per fer front a la pobresa infantil, l'emergència habitacional i la pobresa energètica, l'accés equitatiu als serveis públics sociosanitaris i educatius i la inserció sociolaboral.¹⁵

Malgrat aquestes iniciatives, moltes de les propostes aprovades encara no s'han materialitzat, ja sigui per justificacions relacionades amb restriccions pressupostàries (com són la recuperació de la renda mínima d'inserció com a dret subjectiu o la flexibilització dels criteris per a l'accés a ajudes al lloguer) o bé per l'existència d'un conflicte competencial amb l'Estat Espanyol (com les relacionades amb les disposicions de la Llei 24/2015, de 29 de juliol, de mesures urgents per afrontar l'emergència en l'àmbit de l'habitatge i la pobresa energètica que, en la data de redacció d'aquest informe, es troben suspeses pel Tribunal Constitucional).

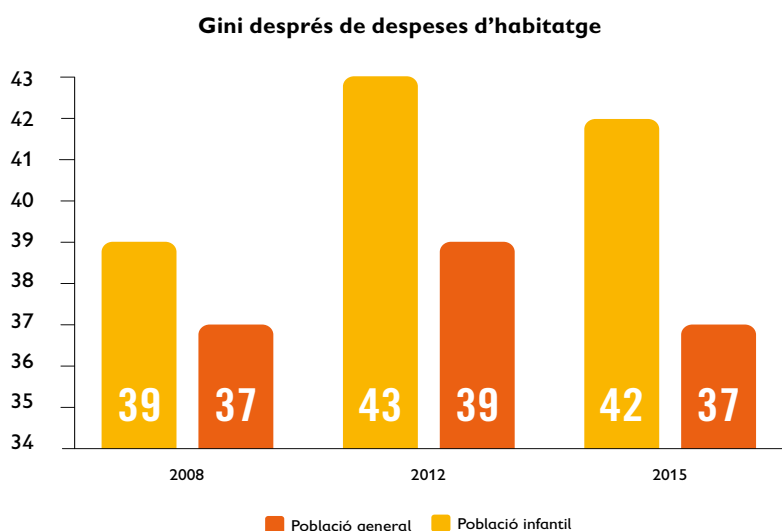
¹⁵ http://presidencia.gencat.cat/web/.content/ambits_actuacio/coordinacio_interdepartamental/resolucio17_XI_seguiment/resolucio_17_XI.pdf

COM AFECTA LA CRISI D'HABITATGE EN LA DESIGUALTAT INFANTIL A CATALUNYA?

Les despeses d'habitatge són de les més regressives que han d'afrontar front les famílies, i s'emporten una porció molt considerable de la renda familiar d'aquells que menys tenen: el 58% dels ingressos dels infants del 20% més pobre de la població es destina a pagar la casa i les despeses relacionades. A Catalunya, el 73% de la infància del primer quintil pateix un sobrecàrrec de les despeses d'habitatge.

Tal com hem assenyalat anteriorment, la desigualtat en la infància a Catalunya ha augmentat de manera significativa durant els darrers anys, i ha assolit 36 punts en l'índex de GINI de 2015. No obstant això, aquest indicador entre la població infantil encara és més alt si es tenen en compte les molt regressives despeses en habitatge: arribant a assolir un valor de 42 punts en la població infantil (en comparació dels 37 punts del conjunt de la població).

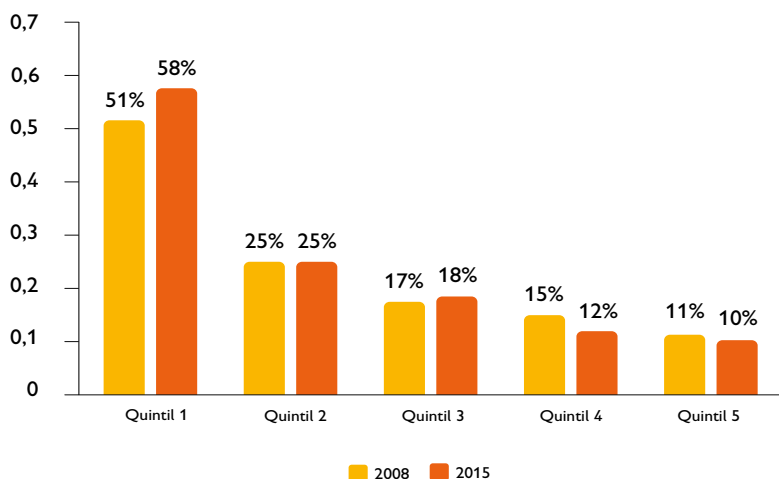
Font: Elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de condicions de vida. INE.

La raó és que els alts costos de l'habitatge redueixen desproporcionadament la renda disponible dels més pobres. A Catalunya, les despeses en habitatge l'any 2015 van representar gairebé un 60% del total de despeses per a les famílies amb fills pertanyents al quintil d'ingressos

Sense tenir en compte la vivenda, l'any 2015 la infància situada en la mediana d'ingressos accedia a 3 vegades més recursos que la del 10% més pobre. Un cop tingudes en compte les despeses d'habitatge, contaven amb 8 vegades més recursos.

més baixos (quintil 1), i s'hi observa un augment de 7 punts respecte el 2008. Aquest percentatge es redueix de manera dràstica a partir del segon quintil de població i representa només un 10% de les despeses en les famílies del quintil més ric (quintil 5).

Càrrega de despeses d'habitatge sobre renda total (Catalunya), per quintil, 2008-2015

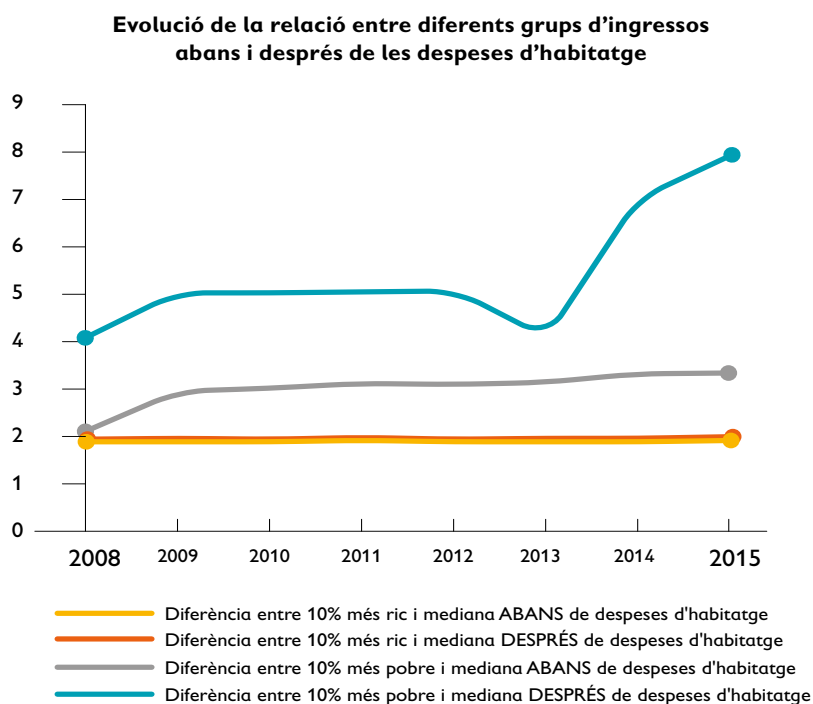

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de condicions de vida. INE.

D'altra banda, s'observa que la desigualtat infantil després de computar les despeses d'habitatge és més alta a la part baixa de la distribució, és a dir, els infants de renda més baixa s'allunyen molt de la mediana d'ingressos una vegada computades les despeses d'habitatge.

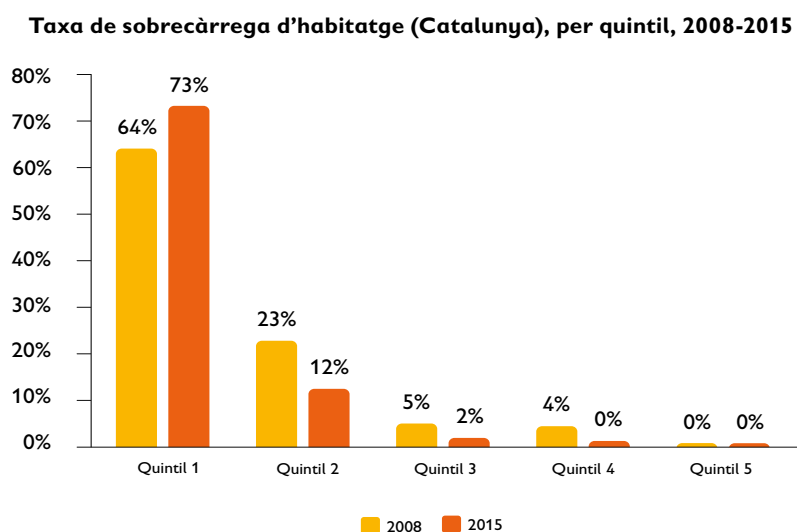
La línia gris del gràfic següent recull la desigualtat entre la infància més pobre i la d'ingressos corresponents a la mediana sense tenir en compte les despeses d'habitatge; una vegada comptabilitzades les diferències, aquestes augmenten radicalment, com s'observa a la línia blava. Sense tenir en compte l'habitatge, el 2015 la infància d'ingressos situats a la mediana accedia a tres vegades més recursos que la del 10% més pobre; una vegada considerades les despeses d'habitatge, disposaven de vuit vegades més recursos.

Per contra, les diferències entre les nenes i els nens de renda alta (línies groga i taronja) i la mediana són mínimes.

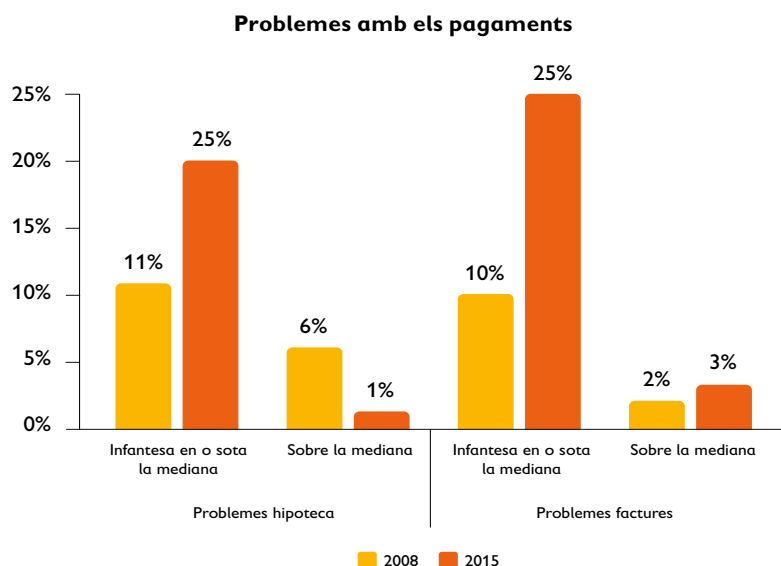

Una llar supera la taxa de sobrecàrrega en habitatge quan les despeses totals d'habitatge suposen més del 40% de la renda disponible de la llar i l'impacte sobre la disponibilitat de recursos per a “tota la resta” és tal que situa la família en una situació de gran precarietat i vulnerabilitat, la qual cosa comporta riscos significatius per al desenvolupament físic, cognitiu i emocional dels infants. A Catalunya, les taxes de sobrecàrrega no són especialment altes per a una majoria de nenes i nens; no obstant això, aquestes taxes es concentren principalment entre aquells que procedeixen dels quintils més baixos de renda, i arriben a un 73% per als infants que resideixen al 20% de les llars més pobres (quintil 1).

7 de cada 10 nens i nenes del quintil d'ingressos més baixos pateixen sobrecàrrega de les despeses d'habitatge a Catalunya.

L'excessiva càrrega en les despeses d'habitatge per a algunes famílies amb fills es divideix en despeses associades a lloguer o hipoteca i despeses associades a factures de llum, aigua i calefacció. El 2015, un 25% dels infants catalans en llars amb ingressos per sota de la mediana estatal d'ingressos tenien problemes tant amb el pagament de la hipoteca com amb el pagament de les factures.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de condicions de vida. INE.

La vulnerabilitat de les famílies més pobres en relació amb l'habitatge es pot explicar en gran manera per la preeminència del règim de lloguer en gairebé un 60% entre el primer quintil d'ingressos, en comparació del 13% entre les més riques, si bé cal assenyalar que s'observa una lleugera tendència de canvi els darrers anys.

Aquesta realitat fa palesa la necessitat urgent, assenyalada reiteradament per multitud d'agents socials, de posar en marxa un sistema que articuli de manera efectiva, estable i eficient l'accés a l'habitatge social a Catalunya, que tingui en compte especialment les necessitats de les unitats familiars amb nenes i nens.¹⁶

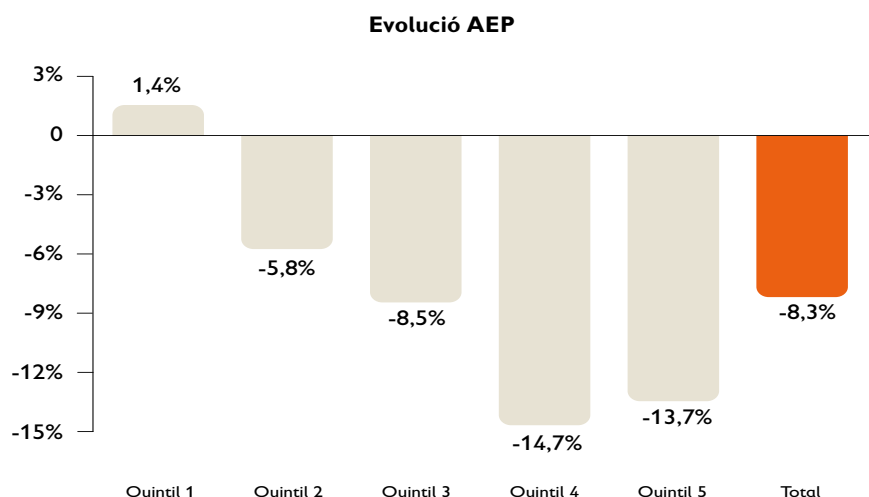
¹⁶ Síndic de Greuges, (Novembre 2015), Informe sobre l'accés a la vivenda social . Disponible a: http://www.sindic.cat/site/unitFiles/3965/Informe%20sobre%20acces%20habitatge%20social_cast_ok.pdf

FINS A QUIN PUNT ÉS DESIGUAL EL SISTEMA EDUCATIU CATALÀ?¹⁷

Malgrat el poder igualador de l'educació, el sistema educatiu català peca d'un seguit de debilitats que impedeixen que aquells infants amb més dificultats puguin arribar al nivell dels seus companys; encara més, en algunes ocasions, sia per l'augment de la despesa de les llars o per la segregació, incrementa la desigualtat. De 2008 a 2015, l'abandonament escolar prematur del 20% més pobre dels infants ha augmentat un 1,4%, tot i la baixada generalitzada per al conjunt de la població.

Si bé és cert que, des de 2008, l'abandonament escolar prematur (AEP) mostra una tendència constant a la baixa —el 2015 se situa en el 18,9%—, s'observa una incidència més alta del perfil socioeconòmic de l'estudiant en aquesta realitat. Efectivament, per al 20% més pobre de la població, l'AEP no ha disminuït, al contrari, ha augmentat en un 1,4%, la qual cosa implica que un 32,5 de l'alumnat més pobre abandona el sistema educatiu a Catalunya.

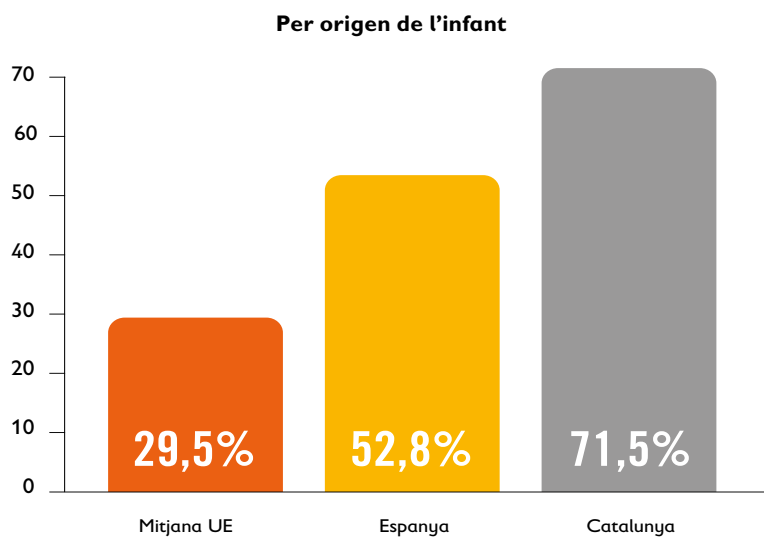

Font: Encuesta de Condiciones de Vida, INE.

L'Abandonament Escolar Prematur ha baixat a Catalunya, excepte per als nens i nenes més empobrits, entre els quals ha augmentat un 1,4%.

¹⁷ Font: Informe Save the Children "Necessita millorar: per un sistema educatiu que no deix ningú enrere" (annex Catalunya) https://www.savethechildren.es/sites/default/files/imce/docs/necesita_mejorar_vcatalunya_web.pdf

A més a més, les dades evidencien que hi ha una gran bretxa de rendiment escolar segons l'origen de l'alumnat: el nadiu obté una puntuació mitjana 1,2 vegades superior al d'origen estranger, i aquesta diferència és més alta a Catalunya que a Espanya i a la UE. En aquesta línia, l'alumnat amb un nivell socioeconòmic més alt va obtenir una diferència de 277 punts més respecte a l'alumnat procedent del percentil d'ingressos més baix en les proves PISA de l'any 2012¹⁸. Altres indicadors preocupants sorgeixen entre la població d'ètnia gitana i els infants amb discapacitat.

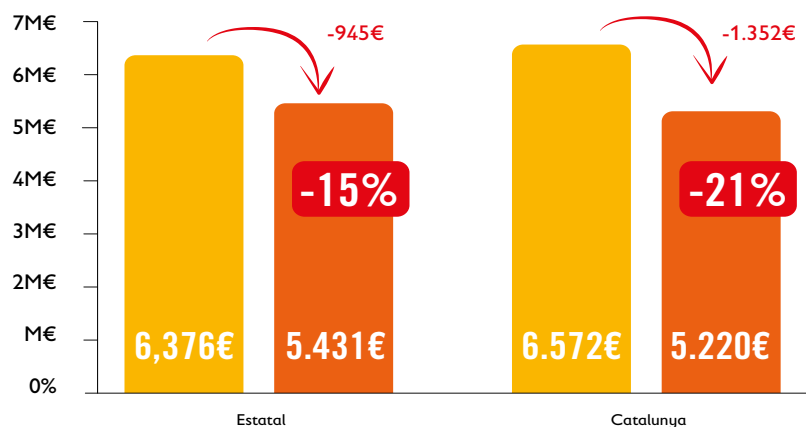
Font: PISA 2012.

FINANÇAMENT INSUFICIENT DE L'EDUCACIÓ I RETALLADES EN POLÍTIQUES CLAU PER A L'EQUITAT EDUCATIVA

A Catalunya, des de 2009 hi ha hagut un descens intens i continu de la despesa pública en educació, alhora que ha augmentat de manera sostinguda la despesa mitjana per llar en educació. Entre els anys 2007 i 2012, la inversió pública per estudiant en educació a Catalunya es va reduir en 1.352 euros.

¹⁸ Segons els resultats preliminars de PISA 2015, la variabilitat de les puntuacions mitjanes entre els percentils 95 i 5 es manté alta (Font: <http://www.mecd.gob.es/dctm/inee/internacional/pisa-2015/pisa2015preliminarok.pdf?documentId=0901e72b8228b93cPISA2015>).

Evolució de la despesa pública per alumne en centres públics

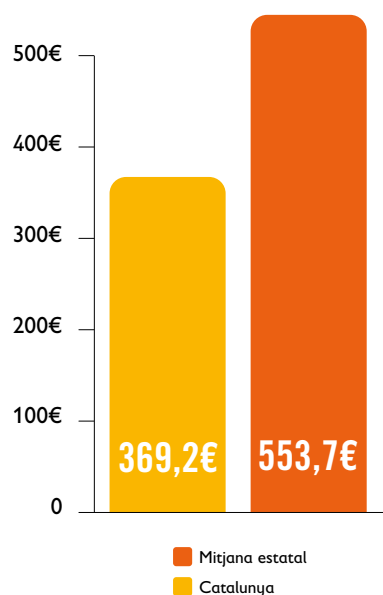

Font: Ministeri d'Educació Cultura i Esport.

La intensitat de les retallades en el finançament de l'educació ha tingut una rellevància especialment significativa a Catalunya: mentre que l'Estat espanyol va reduir entre 2010 i 2012 la seva inversió pública en educació en un 12% i la Unió Europea (UE-21) ho va fer en un 3%, a Catalunya la reducció va arribar a un 14%.

Mentre que la despesa pública en educació descendia en un 19,62%, entre 2009 i 2014 la despesa de les famílies va augmentar un 27%. Comparativament, la despesa mitjana de les famílies a Catalunya (554 €) és molt superior a la de la mitjana de l'Estat espanyol (369 €).

Despesa mitjana per família en educació, en euros. 2015

Font: Enquesta de presupuestos familiares 2015. INE.

A Catalunya, les retallades en educació s'han concentrat en partides clau per a l'equitat educativa, com ara les beques i les ajudes a estudiants no universitaris, l'educació compensatòria, les beques menjador i de transport, les ajudes per a llibres i material escolar i les activitats extraescolars. A més, el professorat va patir un empitjorament de les seves condicions laborals (alt grau de rotació, increment de les hores d'atenció directa i reducció de les hores de coordinació...), aspecte que actua directament sobre la qualitat educativa.

EDUCACIÓ DE 0 A 3 ANYS QUE DESAPROFITA EL SEU POTENCIAL GENERADOR D'EQUITAT

Si bé hi ha un gran consens a considerar l'educació 0-3 com la millor inversió per construir equitat, val a dir que Catalunya està desaprofint aquesta potencialitat. Efectivament, a Catalunya no són les famílies amb més risc de vulnerabilitat les que es beneficien de l'educació de 0 a 3 anys: el curs 2013-2014 estaven escolaritzats només un 4% dels infants estrangers (tot i que representen el 20% d'aquesta franja d'edat); només un 15% dels fills i filles de mares sense estudis (en comparació del 51% dels nens de les mares amb estudis superiors); i només un 16% dels fills i filles de mares aturades (en comparació del 48% de les mares ocupades).

El 16% dels fills i filles amb mares a l'atur gaudeix de l'educació 0 a 3 anys, davant del 48% dels infants amb mares treballant.

Això és degut, principalment, a la manca d'una política pública clarament orientada a la tarificació social que garanteixi que les famílies amb menys recursos puguin accedir a les places públiques d'acord amb les seves capacitats i gràcies a l'existència de criteris que puguin generar inequitat envers determinades famílies i els seus fills i filles en alguns municipis (anys d'empadronament, progenitors ocupats, etc.).

SEGREGACIÓ ESCOLAR QUE TANCA PORTES

El 82% de l'alumnat immigrant està escolaritzat en centres públics.

L'heterogeneïtat als centres educatius permet maximitzar l' "efecte parells", és a dir, la millora del rendiment educatiu que resulta de mesclar alumnes amb dificultats d'aprenentatge amb aquells que obtenen millors resultats educatius i, alhora, permet construir un model escolar indicatiu del model de convivència desitjat.

No obstant això, a Catalunya s'observa un repartiment desequilibrat d'alumnes que pertanyen a col·lectius especialment vulnerables:

- El curs 2015/2016, un 12,4% de l'alumnat no universitari de règim general a Catalunya era d'origen estranger: el 82% d'aquests alumnes estaven escolaritzats en centres públics, mentre que només un 13% a centres privats concertats i un 5% a centres privats.

- A un informe de 2008 (confirmat per un altre de posterior de 2016), el Síndic de Greuges de Catalunya alertava de l'existència de centres “guetitzats” en què l'alta concentració d'alumnat immigrant es donava fins i tot per sobre de la segregació urbana de la zona, la qual cosa ocorria tant entre centres de diferent titularitat (pública/concertada) com dins el mateix sector de titularitat.¹⁹
- El curs 2013/2014 hi havia a Catalunya 18.264 alumnes amb necessitats educatives especials, dels quals un 65% estava escolaritzat en centres públics (i un 85% en centres educatius ordinaris de titularitat pública).
- Als centres classificats com d'alta complexitat (situats en contextos d'elevat risc d'exclusió), l'alumnat té fins a tres vegades més probabilitats d'obtenir baixa puntuació respecte a la resta de centres.

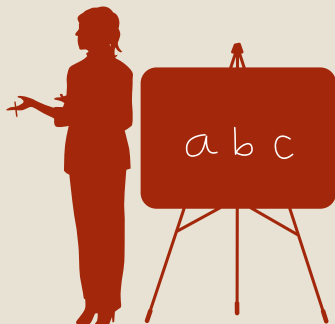
Caldria combatre la segregació a través d'una política clarament orientada a l'equitat educativa que, d'una banda, impedeixi pràctiques que actuen com a barreres perquè determinat alumnat no accedeixi a les escoles concertades (cobrament de quotes encobertes, no-oferta d'una assignatura alternativa a la religió catòlica al·legant l'ideari propi del centre, establiment de criteris com la condició d'antic alumne dels progenitors, etc.) i que, d'altra banda, desplegui estratègies de prevenció de la segregació (zonificació escolar que reuneixi zones heterogènies, ràtios, repartiment d'alumnat d'incorporació tardana, etc.) i de correcció dels seus efectes (plans d'acció positiva, mecanismes que garanteixin la gratuïtat real i efectiva dels costos d'escolarització, etc.).

¹⁹ Font: Síndic de Greuges <http://www.sindic.cat/ca/page.asp?id=53&ui=4156>

RECOMANACIONS

EDUCACIÓ:

- Augmentar la despesa pública en educació i assegurar el blindatge d'aquelles partides que contribueixen de manera efectiva a l'equitat educativa: beques, educació de 0 a 3 anys i activitats extraescolars, com a mínim fins a la mitjana estatal (4.569 euros per infant en educació no universitària el 2013).
- Garantir que el sistema de beques i ajuts a l'estudi d'àmbit autonòmic cobreix de manera efectiva els costos de l'escolaritat obligatòria i post-obligatòria amb una perspectiva basada en l'equitat. Per aconseguir-ho és necessari:
  - Universalitzar el préstec de llibres de text i de material didàctic a tot l'alumnat de Catalunya seguint els exemples de Navarra, Andalusia o València.
  - Simplificar el disseny dels procediments de sol·licitud de les ajudes, evitant processos tediosos i de gran complexitat que excloguin de facto les famílies amb menys nivell educatiu.
  - Garantir que la concessió del pagament de totes les beques es faci abans de l'inici del curs escolar. Augmentar el llindar de renda necessari per a l'exempció del pagament del menjador escolar fins al llindar de pobresa relativa per a Catalunya (20.301,3 euros anuals per una unitat familiar formada per dos adults i dos infants).
  - Augmentar la inversió pública per garantir l'accés de tots els infants a activitats de lleure educatiu de qualitat, inclusiu i plural, tant dins com fora del centre escolar, augmentant les activitats que ofereixen directament les administracions enfront de les gestionades per l'AMPA.
- Materialitzar un pla de lluita contra la segregació escolar que garanteixi una escolarització equilibrada dels diferents col·lectius socials i que contribueixi a construir un model escolar indicatiu del model de convivència desitjat. Cal articular una política clarament orientada a impedir pràctiques que actuen com a barreres a l'accés de determinat alumnat (cobrament de quotes encobertes, absència d'una alternativa a l'assignatura de religió, criteris de selecció...) i a desplegar estratègies preventives: zonificació escolar que reuneixi zones heterogènies, repartiment equilibrat de l'alumnat amb necessitats educatives específiques,

models educatius que generin altes expectatives, projectes “magnet”, etc.

- Garantir que els infants d'entorns socioeconòmics vulnerables vegin garantit l'accés a l'educació de 0 a 3 anys a través de mesures dissenyades en clau d'equitat: sistemes de tarificació social i beques, criteris d'accés i campanyes de sensibilització per augmentar la demanda en col·lectius desfavorits.

PROTECCIÓ SOCIAL:

- Recuperar la Renda Mínima d'inserció com a dret subjectiu. Garantir la cobertura total dels casos que compleixen els requisits d'accés, anul·lant el límit temporal per a la seva percepció i augmentant la quantia fins, com a mínim, el llindar de pobresa de Catalunya²⁰. Malgrat que la RMI contempla complements per fills menors de 16 anys, per fills amb discapacitat i per a famílies monoparentals, en cap cas l'aplicació d'aquests complements pot suposar que la RMI superi el límit de 648,60€, tot i les necessitats extres de les llars amb fills i filles. A la vegada, és necessari agilitzar tant els tràmits com els terminis de resolució per assegurar que les famílies tinguin accés als fons de manera estable i sense interrupcions no motivades.
- Recuperar la prestació universal per a la criança d'infants de fins a 3 anys (i de fins a 6 anys per a famílies nombroses o monoparentals) d'àmbit català suprimida l'any 2011. Actualment existeix una ajuda per naixement, adopció, tutela o acollida condicionada als ingressos de la unitat familiar que es tradueix en un pagament únic de 650€ (o 750€ en casos de famílies nombroses o monoparentals) però que depèn de la disponibilitat de crèdits pressupostaris.

²⁰ El llindar de pobresa a Catalunya (IDESCAT 2015) se situa en 805,60 € mensuals (9.667,3 € anuals) calculats per a una persona adulta, mentre que l'import màxim de la RMI s'estableix en 648,60 € mensuals.

HABITATGE:

- Assegurar mitjançant una dotació econòmica suficient, el compliment de les mesures establertes a la Resolució 17/XI del Parlament de Catalunya²¹ en matèria d'habitatge per aconseguir que des de l'àmbit autonòmic es despleguen tots els mecanismes possibles per garantir el dret a l'habitatge de les famílies en situació de vulnerabilitat, especialment per aquelles amb nens i nenes al seu càrrec.
- Dur a terme una avaluació rigorosa de les necessitats en habitatge de les famílies amb renda baixa i amb infants al seu càrrec per augmentar de manera coherent el parc d'habitatge social a Catalunya, assegurant que el cost de l'habitatge no excedeixi el 30% dels ingressos de la unitat familiar.
- Garantir una resposta efectiva, coordinada i immediata de les administracions davant les situacions de pobresa energètica de les famílies amb fills i filles, que evitin situacions de desprotecció en matèria d'habitatge o talls en els subministres energètics, segons l'establert per la Llei 24/2015, de 29 de juliol, de mesures urgents per afrontar l'emergència en l'àmbit de l'habitatge i la pobresa energètica i la Llei 4/2016, del 23 de desembre, de mesures de protecció del dret a l'habitatge de les persones que es troben en risc d'exclusió social.

²¹ Disponible a: http://presidencia.gencat.cat/web/.content/ambits_actuacio/coordinacio_interdepartamental/resolucio17_XI_seguiment/seguiment_resolucio.pdf

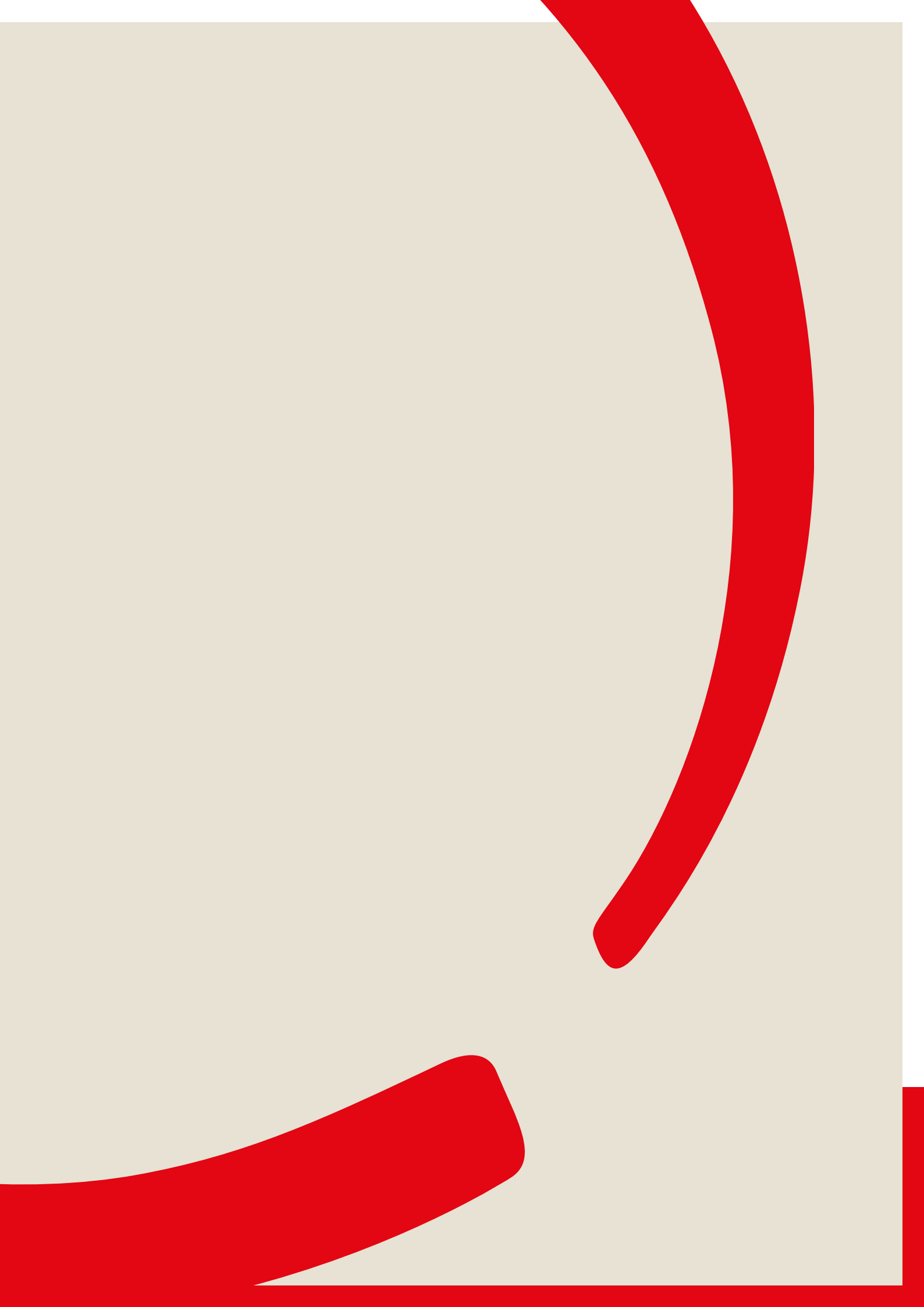

GRÀCIES

Gràcies als més de 130 nens i nenes que van participar activament en els processos per a l'elaboració d'aquest informe i aquesta investigació sobre desigualtat infantil. **La seva mirada, la seva paraula i la seva experiència han estat fonamentals per a la nostra tasca.**

SAVETHECHILDREN.ES

Save the Children